
Ét familieretssystem - Familieretshuset og Familieretten

1. Kort om modellen

Der opstilles en model, hvor der med 2 samarbejdende enheder skabes ét nyt samlet familieretligt system. Familieretshuset og Familieretten sikrer med deres særegne kompetencer tilsammen familierne et enkelt og helhedsorienteret forløb. Familieretshuset, der er en ny administrativ enhed, har et særligt fokus på at støtte parterne i selv at finde løsninger, og Familieretten (landets byretter) har fokus på at træffe afgørelser i komplekse sager, hvor det ikke er muligt at bringe parterne frem til en mindelig løsning med barnets bedste for øje.

De familieretlige sager opdeles i 3 kategorier – simple sagsforløb, mindre simple sagsforløb og komplekse sagsforløb – og de særlige kompetencer, der efterspørges i disse sagsforløb, er bestemmende for tilrettelæggelsen af det samlede system.

Tilgangen til familiernes udfordringer er en konfliktdæmpende indsats, hvilket afspejles i etableringen af et egentligt konflikthåndterings- og rådgivningsrum. Tilgangen hviler endvidere på en tænkning, hvor børnevinklen er i højsædet, hvilket udtrykkes ved etableringen af en børneenhed.

Modellen skaber rammerne for samlede løsninger i ét system, hvor familierne kun skal henvende sig ét sted uanset sagens indhold, og hvor de mødes med en helhedsorienteret tilgang til deres uenigheder og udfordringer. Systemet skal tilpasse sig familiens behov – og ikke omvendt, og dens handlemuligheder skal være gennemskuelige og forudsigelige.

Alle sager indledes således i Familieretshuset, hvor der afhængigt af sagstypen iværksættes sagsoplysning eller et tværfagligt arbejde omkring familien. Størstedelen af sagerne vil også blive afsluttet her, enten ved aftale eller afgørelse. Et mindre udsnit af sagerne, de komplekse forældreansvarssager samt ganske få særlige adoptionssager, vil blive afgjort ved byretterne – Familieretten. Børneenheden og konflikthåndterings- og rådgivningsrummet placeres i Familieretshuset.

Der er således fokus på at skabe et system, der:

Gennem forskellige værktøjer kan skabe et helhedsorienteret og tilpasset samspil for familiens bedste.

- Gennem tæt samarbejde med de sociale myndigheder tager højde for eventuelle sociale aspekter af familiens udfordringer.
- Gennem en børneenhed sikrer støtte til barnet i processen med fokus på barnets trivsel.
- Gennem domstolssystemets klart definerede rammer og processer kan træffe afgørelse i de komplekse sager om børn.

Klage- og ankesager behandles ud fra ønsket om enstrenghed og enkelhed i domstolssystemet.

2. En indledende screening til det samlede familieretlige system

Sagen screenes ved modtagelsen i systemet. Derved sker en tidlig afdækning af uenighedens karakter/parternes udfordringer. Familiens konkrete behov skal mødes på den rigtige måde fra starten, og afdækningen skal derfor sikre, at familier med omfattende udfordringer får nødvendig hjælp, og at familier, der reelt selv kan håndtere de udfordringer, der måtte opstå, ikke skal igennem unødvendige forløb. Kombineret med kategorisering af sagstyper, jf. nedenfor, gør den det også muligt for parterne at få et indtryk af, hvilket forløb de kan forvente.

Parterne er de nærmeste til indledningsvist at anskueliggøre sagens karakter. En sådan ”selvscreening” kan foregå på to plan. For det første kan parterne ved henvendelsen til myndigheden blive bedt om at oplyse, hvilken hjælp de selv vurderer at have behov for. Hvis parterne eksempelvis oplyser, at de alene har behov for en skriftlig afgørelse på en uenighed, der ikke i øvrigt vurderes at være meget konfliktfyldt, vil sagen i modellen blive fordelt til sporet for simple sagsforløb eller mindre simple forløb. For det andet kan man bede parterne om at besvare en række spørgsmål, som har til formål bl.a. at afdække deres uenighed og konfliktniveau, konfliktens varighed, indholdet af konflikten og forekomsten af risikofaktorer.

Screening, og således også afdækning af risikofaktorer, vil ske på en systematiseret måde. Formålet er særligt at sikre, at en henvendelse behandles i spor 3 (se nedenfor), når det er relevant, også selvom parterne ikke selv er opmærksomme på, hvad der er risikofaktorer, eller eventuelt svarer undvigende. En systematiseret screening er også vigtig i forhold til at kunne foretage den relevante og korrekte sagsoplysning på et tidligt tidspunkt og ikke først senere i forløbet.

3. Opdeling af de familieretlige sager i 3 sagskategorier

Blandt de omkring 100.000 sager, der udgør det familieretlige område, er en meget stor del sager, der – som sagskategori isoleret set – kun yderst sjældent rummer en egentlig uenighed og ikke har et reelt konfliktpotentiale.

Det er bl.a. sager om registrering og godkendelse af aftaler om forældremyndighed, sager om anerkendelse af faderskab og medmoderskab, sager om separation og skilsmisse ved enighed og navnesager. Sagsbehandlingen i disse sagstyper er meget begrænset og i høj grad standardiseret og sker i dag på skriftligt grundlag. Disse simple sagsforløb vil i modellen blive mødt med en enkel proces.

Andre sagstyper på området kan rumme et større og egentligt konfliktpotentiale. Det drejer sig særligt om sager om børne- og ægtefællebidrag og også i nogen grad om forældreansvarssager. Statsforvaltningen og domstolene har vurderet, at ca. halvdelen af sagerne inden for disse sagstyper har et lavt konfliktniveau. Parter med uenighed på disse sagsområder vil i mange tilfælde alene have behov for mindre hjælp til selv at løse uenigheden. De kan også have behov for, at der træffes en egentlig afgørelse. Der kan endvidere være tale om en ansøgning, der oftest vil have ét bestemt udfald, eksempelvis ansøgninger om normalbidraget til børn, der har en skematisk karakter.

Disse sager skal også kunne behandles på en relativt simpel måde, hvor parterne ikke skal igennem en omfattende sagsbehandling. I disse mindre simple sager kan den tilstrækkelige behandling være at træffe den afgørelse, som efterspørges. I sager, der vedrører børn, kan den relevante hjælp også være at tilbyde forældrene samarbejds møde eller lignende for at støtte dem i selv at finde løsningen. Det er kendetegnende for de mindre simple forløb, at der generelt er et fungerende samarbejde og en dialog mellem parterne.

Adoptionssager befinder sig også i denne kategori, selvom de generelt er uden konfliktpotentialer. Men afhængig af sagstypen kan de kræve nogen sagsbehandling, ligesom de i et vist omfang vil være forbundet med møde- og vejledningsvirksomhed, herunder samtaler med børn.

I nogle af de ovennævnte sagstyper er der reelle konflikter mellem parterne, hvorfor det kan være nødvendigt at møde denne gruppe med et mere omfattende tilbud. Det vil kunne være relevant med mere end ét møde med henblik på at afdekke uenighedens karakter yderligere. Det samme gælder i tilfælde, hvor parternes uenighed dækker over flere uenighedstyper, uden at deres henvendelse umiddelbart kan karakteriseres som kompleks og meget konfliktfyldt. Og det vil kunne være nødvendigt med en afgørelse, som forudsætter mere omfattende sagsbehandling end de ovennævnte sagstyper. Eksempelvis en afgørelse om separation og fastsættelse af ægtefællebidragspligt eller en afgørelse, hvor barnet har været inddraget gennem samtale.

En tredje kategori er sager, hvor parternes forhold er fastlåst i en mere massiv konflikt, og hvor sagerne er mere komplekse, eksempelvis fordi familien også har andre udfordringer. Der kan således i disse sager også være voldsproblematikker, misbrug m.v. Det er kendetegnende for sagerne, at fokus ikke sjældent er flyttet fra børnene til egne behov og rettigheder samt til ønsket om at vinde over den anden part. Dette kan også komme til udtryk i gentagne ansøgninger, altså gengangersager. Sagerne i denne kategori vil som altovervejende hovedregel altid have en forældreansvarssag som kerne for konflikten, dvs. en uenighed om barnet, ligesom der i en meget stor del af sagerne også vil være kontakt til de sociale myndigheder.

Ovenstående kategorisering tegner et billede af 3 overordnede behovsgrupper. I gruppe 1 har parterne et behov for så godt som ingen eller kun meget begrænset myndighedsinvolvering. I gruppe 2 må borgerne antages at have behov for mere hjælp i form af egentlige afgørelser. Der kan også være behov for hjælp til at afdekke uenighedens karakter og dæmpe en endnu ikke fastlåst konflikt. I gruppe 3 er der behov for omfattende involvering af myndighederne for at sikre barnets trivsel i form af en indsats, der kan bestå af flere faglige komponenter og også inddragelse af socialretlige elementer.

Kategoriseringen fører til, at der i det nye system etableres tre spor til håndtering af sagsforløb. De tre spor retter sig mod simple sagsforløb og mindre simple sagsforløb, der begge håndteres i Familieretshuset, samt komplekse sagsforløb efter forældreansvarsloven, der behandles tværfagligt i Familieretshuset, men afgøres i Familieretten.

Fordelingen af sagerne sker således i overordnede træk på følgende måder:

- Spor 1 (grønt): Simple sagsforløb – afsluttes i Familieretshuset

Fordelingen til dette spor sker i udgangspunktet på baggrund af sagens genstand. Det vil eksempelvis dreje sig om henvendelser om registrering af aftaler, anerkendelse af fader- og medmoderskab, ansøgning om direkte skilsmisse og ansøgninger om normalbidraget, hvor der ikke protesteres.

Sager kan bevæge sig fra dette spor til næste spor, eksempelvis hvis det viser sig, at der er en reel uenighed om sagens udfald, eller fordi sagen udvikler sig.

- Spor 2 (gult): Mindre simple sagsforløb – afsluttes i Familieretshuset

Hertil fordeles uenighedssager, som ikke eller ikke umiddelbart opfylder kriterierne for at blive fordelt til afgørelse i Familieretten. I dette spor kan parterne få rådgivning og støtte til selv at løse mindre problemer eller få en afgørelse i ikke-komplekse sager. Det kan eksempelvis dreje sig om en række adoptionssager, fader- og medmoderskabssager, børnebidragssager, forældreansvarssager og sager om ægteskabets opløsning, hvor parterne er uenige.

Parterne kan også visiteres videre fra dette spor til egentlige konflikthåndteringstilbud, som i modellen ligger i Familieretshuset isoleret fra den almindelige sagsbehandling i form af konflikthåndterings- og rådgivningsrummet, hvis det vurderes, at de vil kunne drage nytte heraf samt ønsker denne form for hjælp og på den baggrund selv vil kunne løse uenighederne.

Overordnet gælder for sager, der i modellen visiteres til dette spor, at sagens og konfliktens karakter ikke nødvendiggør en særlig tværfaglig indsats eller helt særlige retssikkerhedsgarantier.

- Spor 3 (rødt): Komplekse sagsforløb – afgørelse i Familieretten

Sporet er i langt overvejende grad rettet mod forældreansvarssager, hvor parterne har et højt og fastlåst konfliktniveau, hvor der er sociale udfordringer, eller det i øvrigt i forbindelse med den indledende screening afdækkes, at der foreligger en række andre risikofaktorer, såsom psykisk sygdom, alkoholmisbrug, vold m.v. Sagerne i dette spor vil ofte også være sager, hvor parterne gentagne gange har henvendt sig til myndighederne som et led i forældreansvarssagen mv., ligesom der i en stor del af sagerne vil være kontakt til de sociale myndigheder. I dette spor kan samtlige redskaber, som systemet råder over, anvendes med henblik på at sikre et samlet forløb med så holdbart et resultat for familien som muligt, herunder gennem udstrakt koordination med de sociale myndigheder, hvis familiens

sociale udfordringer har betydning for løsningen af de familieretlige udfordringer. Det tværfaglige arbejde omkring familiens uenighed og samarbejdet med de sociale myndigheder ligger i Familieretshuset, mens Familieretten træffer afgørelse i sagen på baggrund af den viden om familien, der er indsamlet i Familieretshuset, og den sagsoplysning retten beslutter at foretage, når sagen overgår til Familieretten.

Fordelingen af sagsområderne er i udgangspunktet sådan, at Familieretten træffer afgørelse i de komplekse sagsforløb i spor 3 (som altovervejende hovedregel forældreansvarssager), mens øvrige familieretlige afgørelser træffes i Familieretshuset. Intentionen om at skabe samlede løsninger for familierne kan dog betyde, at nogle sagsforløb i spor 3 også vil rumme problemstillinger, der isoleret set ikke opfylder kriterierne for at blive behandlet i spor 3, eksempelvis en uenighed om bidrag. Oftest vil sådanne mindre og afledede spørgsmål dog kunne håndteres i Familieretshuset, sådan at Familieretten kan forholde sig til essensen af uenigheden mellem forældrene.

Det bemærkes, at fleksibilitet i forhold til anvendelse af systemets spor og værktøjer er vigtigt, og at det altid er muligt at skifte spor, hvis sagens karakter viser sig at være en anden end forudsat, eller hvis sagen udvikler sig i en anden retning.

4. En børneenhed

For at skabe et system med fokus på børnenes behov etableres en børneenhed i Familieretshuset. Enheden skal sikre en tryk og støttende inddragelse af barnet i processen på en måde, hvor der tages hensyn til barnets behov for beskyttelse samtidig med, at barnets behov for at blive inddraget i processen om dets egne forhold anerkendes. Det betyder bl.a., at barnet inddrages på et tidligere tidspunkt, end det generelt sker i dag, og at inddragelsen ikke blot sigter mod sagsoplysning og indhentelse af beviser, men i lige så høj grad har barnets trivsel under sagsforløbet for øje.

Børneenheden er børnenes kontakt til systemet og processen. Det kan sikres ved at gøre det muligt for barnet løbende at få viden om sagsforløbet, eksempelvis i form af tilbud om en kontaktperson eller i form af et info-center særligt rettet mod børn. Børneenheden varetager også mere generelle informations- og rådgivningsfunktioner i forhold til børnene, eksempelvis i form af en mulighed for anonym telefonisk rådgivning til børnene og andre lignende tilbud, som kan bruges af børnene uden tilknytning til et konkret sagsforløb, de såkaldte åbne tilbud.

Endvidere er det børneenheden, der håndterer børns anvendelse af initiativretten for at sikre, at der er den nødvendige sagkundskab og de nødvendige redskaber at trække på, når et barn føler sig nødsaget til at agere på egen hånd i forhold til sin situation. Barnet skal således fortsat mødes af en børnesagkyndig og af muligheden for børnesagkyndig rådgivning. Den børnesagkyndige rådgivning er et centralt redskab i forhold til at hjælpe børn og er derfor også placeret i denne enhed.

Som en følge af ønsket om at inddrage barnet på et tidligere tidspunkt og med et andet formål, end det ofte sker i dag, er det også relevant at kunne inddrage barnet i familierådgivninger eller i mæglingsforløb, som i det nye system ligger i Familie-

retshuset. Hvis en henvendelse visiteres til konflikthåndterings- og rådgivningsrummet, jf. nedenfor, og det vurderes, at barnet skal indgå i dette forløb, vil forløbet inddrage børnesagkyndige fra børneenheden og eventuelt også blive styret herfra.

Det vil også være børneenheden, der varetager opgaven med at gennemføre børnesamtale som et led i oplysning af sagen – både når der er tale om enkeltstående samtaler, og når der er tale om samtaleforløb. Børneenheden skal også følge barnet ind i Familieretten, hvis barnet inddrages direkte i sagens behandling der. En samtale med barnet i Familieretten skal således gennemføres af en børnesagkyndig fra Børneenheden. Hvis der er afholdt samtale med barnet i Familieretshusets, kan dommeren også anmode den børnesagkyndige, der har holdt samtale med barnet, om på baggrund heraf at fremlægge barnets perspektiv i forbindelse med domsforhandlingen. Endvidere følger Børneenheden eventuelle afgørelser fra Familieretten om prøveordninger med henblik på en vurdering af ordningen set fra barnets perspektiv.

Oprettelsen af en børneenhed skal sikre, at der er allokeret specifikke ressourcer til denne del af processen. På den måde opnår man, at intentionen om, at sagerne forløb og behandling skal tage afsæt i børnene og deres behov på et tidligt tidspunkt i forløbet, bliver indfriet i praksis. Samtidig må det forventes, at oprettelsen af en børneenhed vil understøtte den nødvendige og løbende kvalitetssikring i arbejdet og fremme udvikling og tilpasning af metoder.

5. Konflikthåndterings- og rådgivningsrum

Ved tilrettelæggelsen af et konflikthåndterings- og rådgivningsrum skal der tages højde for eksisterende tilbud, der har vist sig at have værdi for og efterspørges af familierne. Dette gælder også de åbne tilbud, der i dag findes, og som erfaringsvist kan være tilstrækkelig hjælp til familierne, uden at der defineres en egentlig juridisk tvist og startes et juridisk sagsforløb.

Modellen indeholder derfor et egentligt konflikthåndteringstilbud til parterne med henblik på at gøre dem bedre i stand til i den konkrete situation og i fremtiden at håndtere de uoverensstemmelser, der eksempelvis opstår omkring børnene. Disse tilbud vil også kunne gives som åbne tilbud, der erfaringsvist kan være tilstrækkelig hjælp til familierne, uden at der defineres en egentlig juridisk tvist og startes et juridisk sagsforløb

Etableringen af dette rum er udtryk for en prioritering af en vis grad af forebyggende indsats over for familierne i et system, hvor et centralt hensyn er, at sagerne i videst muligt omfang skal løses gennem parternes enighed med den rette hjælp.

Tilbud i Familieretshusets konflikthåndterings- og rådgivningsrum er fuldstændigt adskilt fra den øvrige håndtering af henvendelser og som noget særligt vigtigt, afskåret fra afgørelsesrummet både i Familieretshuset og i Familieretten. Konflikthåndtering og rådgivning kan ikke være en del af sagsoplysningen til afgørelsessporene, da bevidstheden om, at ens udsagn vil kunne bruges til en afgørelse, vil kunne hæmme en åben tilgang til de problemer m.v., der tales om. Det har

betydning for kommunikationen, om den foregår i et myndighedsrum, hvor der arbejdes på at fastlægge fakta til brug for en juridisk afgørelse, eller om den indgår i et arbejde med at styrke relationen, samarbejdet og kommunikationen mellem parterne ved at give plads til deres forskellige og måske modsatrettede oplevelser af situationen.

Det, parterne har talt om i forbindelse med konfliktmægling og rådgivning, vil således ikke kunne anvendes i et eventuelt efterfølgende sagsforløb. Det betyder bl.a., at et barns udsagn og tilkendegivelser i forbindelse med en mægling ikke vil kunne ”genbruges” i sagsbehandlingen. Det kan derfor være nødvendigt at indkalde barnet til en samtale, hvis der ikke forudgående for mægling, rådgivning m.v. er gennemført en samtale.

For at imødegå at der skabes dobbeltsagsbehandling i det nye system, som det kendes fra det eksisterende system, oprettes konflikt håndterings- og rådgivnings-tilbuddet alene i Familieretshuset. Det betyder også, at forældrene i de sager, der skal afgøres i Familieretten, vil modtage relevante konflikt håndterings- og rådgivningstilbud i Familieretshuset, inden sagen sendes til afgørelse i Familieretten. Familieretten kan dog tilbyde retsmægling, hvis retten finder det relevant. Ved denne opdeling af anvendelige værktøjer sker der også adskillelse af det egentlige konflikt håndterings- og rådgivningsrum og afgørelsesrummet i de ofte meget indgribende afgørelser i de komplekse sager. Det bemærkes, at de sager, der visiteres til rødt spor, ofte vil have en sådan karakter, at egentlige konflikt håndteringstiltag må antages ikke at tjene noget formål.

Modellen lægger ikke op til, at alle familier skal mødes med et tilbud om konflikt håndtering. Det er heller ikke hensigten, at tilbuddet skal være det samme uanset, hvilken gruppe af forældre der er tale om. For at imødekomme den enkelte families behov for hjælp og ikke bruge den samme tilgang og samme indsats i forhold til alle, er det vigtigt, at der ligger en visitation af familien og dens behov forud for et tilbud om eksempelvis konflikt håndtering. Det er ikke hensigten, at parterne selv skal kunne vælge tilbud om konflikt håndtering til. Der vil dog kunne ske en tilpasning af modellen med henblik på at etablere et bredere tilbud. Det bemærkes, at parterne kan afslå et eventuelt tilbud.

Foreløbige erfaringer fra satspulje projektet ”Forældre sammen – hver for sig”, viser, at op imod halvdelen af de forældre, som henvender sig i Statsforvaltningen for første gang, har et meget højt konflikt niveau, og at en relativt stor andel har andre udfordringer end uenigheden om barnet. En del af disse forældre bliver derfor ”sluset uden om” konflikt håndterings projektet, da de ikke vurderes at kunne profitere af den indsats, der tilbydes. Endvidere peger erfaringerne på, at en del forældre tager imod tilbuddet om indledende støtte i form af en enkelt samtale med en børnesagkyndig men takker nej til yderligere indsats i form af forældresamarbejds kurser, uanset konflikt niveau.

6. Om opgavefordelingen mellem de to myndigheder og det fælles ansvar for at skabe samlede og helhedsorienterede løsninger for familien

Det er en afgørende forudsætning for modellen, at Familieretshuset og Familieretten organiseres og arbejder som ét sammenhængende system. Dette indebærer også, at der fokuseres på at skabe samlede forløb for familierne og undgå dobbelt sagsbehandling.

Sagsoplysningen i de grønne og gule sager samt det tværfaglige arbejde om familiens uenigheder sker således i Familieretshuset, der også kan støtte forældrene med hensyn til i videst mulig udstrækning at holde fokus på barnets behov og samtidig følge og støtte barnet i processen. Ved at placere denne opgavevaretagelse her, hvor også børneenheden og konflikthåndterings- og rådgivningsrummet er placeret, understøttes muligheden for sammen med forældrene at finde frem til holdbare løsninger for familien til barnets bedste og inddrage de forskellige værktøjer, der er, samtidig med at relevante undersøgelser m.v. iværksættes.

I de sager, der visiteres til spor 3, er der behov for en udstrakt grad af fleksibilitet i tilrettelæggelsen af sagens oplysning samt arbejdet med familien og dens forskellige problemer. Der er i disse sager i særlig grad behov for en helhedsorienteret, tværfaglig tilgang i kombination med et tæt samarbejde med de sociale myndigheder om sagens oplysning, hvor det er det bedste for familien. Der sigtes således mod et egentligt tværsektorielt samarbejde, hvor sagens problemer skal håndteres med de redskaber, der er relevante i forhold til kerneproblematikken.

Familieretshusets konstruktion med den adgang til at udarbejde retningslinjer for arbejdet, som gælder for en administrativ myndighed, gør det muligt at sikre en ensartet tilgang til det tværfaglige arbejde i sagerne.

Når sager i spor 3 overgår til Familieretten medsendes de udarbejdede undersøgelser, udredninger, samtalenotater m.v., og det er herefter Familieretten, der bestemmer sagens videre forløb. Familieretten vil således sørge for at indhente øvrige relevante oplysninger til brug for rettens afgørelse af sagen.

Modellen sikrer således også, at de afgørelser, der træffes i spor 3 (de komplekse forældreansvarssager mv.), som ikke sjældent vil være meget indgribende, har den særlige legitimitet, der følger af, at afgørelsen er truffet af en uafhængig dommer med de processuelle garantier, der findes i domstolssystemet. Disse garantier omhandler bl.a. adgangen til umiddelbar kontradiktion, ligesom parterne udtaler sig under strafansvar.

For også at understøtte enhedernes fælles ansvar vil dommernes konkrete erfaringer med sagens overgang til Familieretten kunne adresseres i den enkelte sag med direkte kontakt til Familieretshuset. Endvidere vil disse erfaringer samt andre gensidige erfaringer med systemet være genstand for fast opfølgning i nedsatte samarbejdsfora, hvor en repræsentant for hver af de lokale byretter under en afdeling af Familieretshuset mødes med repræsentanter for sidstnævnte med henblik på en løbende kvalitetssikring af sagsoplysning m.v. Input herfra kan implemente-

res umiddelbart i Familieretshuset, ligesom der vil kunne udstedes administrative retningslinjer i det omfang, det vurderes nødvendigt.

I tråd med den overordnede intention om at skabe effektive processer og skærme børnene mod langstrakte forløb vil der skulle opstilles processtyrende frister, som sikrer sagernes fremdrift.

7. Nærmere om sagsbehandling i de komplekse sager (spor 3)

Det tværfaglige arbejde i spor 3 sker i Familieretshuset i et samarbejde mellem en jurist og en børnesagkyndig. Denne særlige form for sagsoplysning bygger på erfaringer fra tværfaglige metoder ("Det særlige spor") udviklet til at håndtere komplekse forældreansvarssager. Endvidere vil børneenheden gennemføre eventuelle samtaler med barnet, ligesom iværksættelsen af en børnesagkyndig undersøgelse eller udarbejdelsen af en sagkyndig erklæring om en eller begge forældre også vil ske her for så hurtigt som muligt at afdække familiens problemer. I sammenhæng hermed foretager Familieretshuset en forberedende afklaring og koordinering med de sociale myndigheder, herunder i form af tværsektorielle møder med forældrene, hvor de kommunale myndigheder deltager.

Der vil blive udarbejdet regler for det tværfaglige arbejde i disse sager med henblik på at sikre grundlæggende partsrettigheder i denne del af sagsforløbet. Familieretshuset vil være forpligtet til at sørge for en grundig afdækning af familiens forhold, før en sag sendes videre. I den forbindelse kan myndigheden også anvende princippet om processuel skadevirkning for herved at imødegå, at en sag trækkes unødigt i langdrag af en af parterne. Der vil være adgang til kontradiktion under sagens behandling i Familieretshuset. Dette kan enten ske i forbindelse med møder eller i form af skriftlig partshøring. Endvidere vil parterne kunne få beskikket en advokat efter samme kriterier som efter reglerne om fri proces. Det vil være Familieretshuset, der behandler en ansøgning herom. Advokaterne vil således allerede i forbindelse med sagens behandling i Familieretshuset kunne pege på forhold, som bør undersøges, inden sagens afgørelse.

Når Familieretshuset vurderer, at familiens forhold og sagens omstændigheder er belyst, eller når det trods bestræbelser herpå ikke er lykkedes at få parterne til at medvirke, indbringes den af Familieretshuset for Familieretten sammen med en overordnet sagsfremstilling, der gengiver sagens faktum og konklusioner i eventuelle undersøgelser m.v. Undersøgelser, samtalenotater m.v. medsendes. Fremstillingen kan også indeholde oplysninger om praktiske forhold af mulig betydning for dommerens afgørelse, fx et kommunalt tilsagn om at ville stille overvågning til rådighed. Er det lykkedes at nå frem til en løsning i Familieretshuset, som vurderes at tilgodese barnets bedste og barnets trivsel, afsluttes sagen der. I disse tilfælde fremsendes sagen således ikke til Familieretten.

Familieretten bestemmer herefter sagens videre forløb. Dommeren sørger for at indhente øvrige relevante oplysninger til brug for sagens afgørelse. Dommeren vil også kunne beslutte, at sagen skal tilbage til Familieretshuset med henblik på yderligere tværfagligt arbejde og belysning af familiens forhold, hvis det konkret vurderes at være mest hensigtsmæssigt.

Det bemærkes, at selvom der vil være adgang til at føre vidner, så vil det – ligesom i dag – sjældent ske i disse sager, og det vil således være sagens parter – sagsøger og sagsøgte – der afgiver forklaring. Forklaringer afgives under strafansvar. Sagen afgøres med en dom, dog sådan at et eventuelt forlig indgået i retten også vil kunne indføres i retsbogen. Som nævnt ovenfor vil konflikthåndtering m.v. foregå i Familieretshuset, men dommeren vil bl.a. også, hvor det synes oplagt, kunne arbejde for en aftalebaseret løsning af tvisten.

Ved domsforhandlingen vil sagens faktiske omstændigheder kunne forelægges for retten af en medarbejder fra Familieretshuset, hvis dommeren vurderer, at det er hensigtsmæssigt. Den mundtlige fremlæggelse skal sikre en neutral beskrivelse af barnets perspektiv.

Forældrene har mulighed for at komme med bemærkninger til sagen og dens oplysning og også at give udtryk for deres holdninger i sagen.

8. Håndteringen af det socialretlige element

En meget stor del af de sager, der vil blive behandlet i spor 3 med henblik på domsafgørelse, vil også rumme socialretlige problemstillinger. Sagsbehandlingen skal ske under behørig hensyntagen til, at den familieretlige konflikt oftere er en yderligere udfordring for familien, end det er hovedudfordringen. Der bør i arbejdet med et nyt system generelt udvises opmærksomhed i forhold til familiens socialretlige udfordringer for ikke at modarbejde de tiltag, der sker fra kommunal side. De sociale myndigheder vil oftest have et større indblik i familiens forhold, og det er ikke usandsynligt, at disse myndigheder har fulgt familien i længere tid end det familieretlige system.

Inddragelsen af det socialretlige element i det familieretlige system sker mest hensigtsmæssigt gennem fælles sagsoplysning og gennem en udstrakt grad af koordination og samtidighed med de sociale myndigheder omkring tiltag over for familien.

Det vil blive sikret, at der ikke er barrierer i forhold til at indhente/udveksle oplysninger mellem det nye system og de kommunale myndigheder uden samtykke fra sagens parter, hvis det vurderes at være vigtigt for at kunne tage vare på barnet og familien.

Koordinationen af indsatsen over for familien med de kommunale myndigheder i Familieretshuset skal bl.a. sikre en fælles forståelse af, hvilke afgørelser og tiltag der kan iværksættes i henholdsvis det familieretlige system og kommunen for at sikre eller fremme barnets trivsel. Det kan konkret være at sikre, at et samvær ikke obstruerer kommunale tiltag i forhold til familien, fordi samværet tidsmæssigt ligger oven i den hjælp, kommunen giver, eller at udsætte en etablering af et barns kontakt med en forælder, indtil kommunen har iværksat relevant støtte til den forælder, barnet bor hos. De forskellige hensyn, hindringer og muligheder, der

følger af det sociale systems indsats, skal beskrives i sagsfremstillingen, der sendes til Familieretten, jf. ovenfor.

Som et led i ønsket om et større samspil mellem det familieretlige og socialretlige system bør det overvejes at gøre det muligt for de involverede myndigheder i nogle nærmere definerede situationer at sætte en sagsbehandling i gang i det familieretlige system. Hensynet bag dette er at skærme barnet og styrke beskyttelsen af det mod at blive ansvarliggjort for forældrenes konflikt og at modvirke situationer, hvor kommunen styrer en forælders ansøgning for at kunne gribe ind for at hjælpe et barn.

9. Klage- og ankemuligheder

Under hensyn til ønsket om at skabe et enstrengt system samles behandlingen i anden instans inden for én myndighed. Da byretterne er en del af det beskrevne system i første instans, er det domstolssystemet, der behandler klage- og ankesager.

Herefter kan gule sager påklages til byretten, hvor sagsbehandlingen endvidere i et vist omfang vil kunne tilrettelægges som skriftlig behandling henset til sagernes karakter, fx sager om børnebidrag. Det er ikke hensigten, at sagerne herefter indgår i retternes almindelige to-instansprincip, men der vil dog kunne søges om bevilling til at indbringe en byretsafgørelse for landsretten, hvis sagen er af principiel karakter eller særlige grunde i øvrigt taler derfor.

De røde sager, der er behandlet af Familieretten, kan ankes til landsretterne. Det bemærkes i den sammenhæng, at der vil skulle skabes en adgang til i helt særlige eller principielle tilfælde at lade Familieretten træffe afgørelse i andre sager end komplekse forældreansvarssager og visse adoptionssager. Prøvelsen af sådanne principielle problemstillinger i landsretten vil dermed også være sikret.

10. Centralmyndighedsopgaver og tilsynsopgaver på det familieretlige område

En anvendelse af domstolssystemet som klage- og ankeinstans vil gøre det nødvendigt nærmere at afdække, hvordan de centralmyndigheds- og tilsynsopgaver på fx. adoptionsområdet, der i dag er i det administrative ankesystem, skal håndteres.

Opgaverne som central- og tilsynsmyndighed på adoptionsområdet er af en karakter, der gør dem uegnede til varetagelse i et domstolssystem, ligesom de tilsynsmæssige opgaver og klagesagsbehandling gør, at funktionen ikke kan placeres i Familieretshuset. Opgaverne vil fx fortsat kunne varetages af Ankestyrelsen. De øvrige centralmyndighedsopgaver vil ligeledes kunne placeres i Ankestyrelsen eller i Familieretshuset.

Ankestyrelsen er en selvstændig myndighed, der er uafhængig – og dermed ikke bundet af instruktioner fra ministeriel side ved afgørelse af de enkelte sager, jf. § 68 i lov om retssikkerhed og administration på det sociale område.

11. Tvangsfuldbyrdelse af familieretlige afgørelser og anden tvang

De tvangsmæssige tiltag, der findes på familieretsområdet, og som i dag ligger hos domstolene, er i modellen fortsat placeret der.

Tvangsfuldbyrdelsen af familieretlige afgørelser foregår således fortsat ved fogedretten. Overvejelser om rækkevidden af fogedrettens muligheder for at gennemtvinge et samvær vil indgå i arbejdets fase 2 som beskrevet i kommissoriet.

Også i forhold til faderskabssager, der behandles i det beskrevne spor 2, kan det være relevant at anvende tvangsmæssige foranstaltninger for at fremstille en mulig far til retsgenetisk undersøgelse ved politiets bistand. En beslutning om at fremstille parten ved tvang vil fortsat skulle træffes af byretten.